

Türk Psikoloji Yazıları
2004, 7 (14) 61-75

Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

İ. Pınar Ulu* Hürol Fışiloğlu
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı "Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği"ni Türkçe'ye çevirerek, geçerlik ve güvenilirliğini belirlemektir. Örneklem, klinik düzeyde sorunu olmayan, anne babanın birlikte yaşadığı ailelerden gelen, 9 ile 12 yaşlar arasındaki 232 çocuktan oluşmaktadır. Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışması sonucunda, "Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği"nin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür. Ölçeğin Türkçe formunun faktör yapısının orijinal formula tutarlılık gösterdiği, iç tutarlılığının alt ölçekler olan "Çatışma özellikleri", "Tehdit" ve "Kendini suçlama" için sırasıyla .84, .78 ve .77 olduğu görülmüştür. İki haftalık test tekrar test tutarlılığı altölçekler için .88, .77 ve .77 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe formunun psikometrik özellikleri literatürdeki veriler temel alınarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik çatışması, çocukların algılaması, çatışma özellikleri, algılanan tehdit, kendini suçlama, güvenilirlik, geçerlik

A Validity and Reliability Study of the Children's Perceptions of Interparental Conflict Scale

Abstract

The purpose of the present study was to determine the reliability and validity of the Turkish version of the Children's Perceptions of Interparental Conflict Scale. The sample consisted of 232, 9-12-year-old, nonclinical children from intact families. Results of the reliability and validity study indicated that the Turkish version of the Children's Perception of Interparental Conflict Scale was a reliable and valid instrument. The factor structure of the Turkish version was found to be similar to the original version. Internal consistency coefficients of subscales were .84, .78 and .77 respectively. Two week test-retest correlations were .88, .77 and .77 respectively. The psychometric properties of the Turkish version of the Children's Perceptions of Interparental Conflict Scale were discussed in the light of the existing literature.

Key Words: Marital conflict, children's perceptions, conflict properties, threat, self-blame, reliability, validity

*Yazışma Adresi: Uzm. Psk. İ Pınar Ulu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sağlık ve Rehberlik Merkezi, Psikiyatri Birimi, 06531, Ankara.
E-posta: pinar@mc.metu.edu.tr

Son yıllarda, çocukların anne babalarının evlilik çatışması konusundaki yorumlarının neler olduğu ve bu yorumların evlilik çatışması ve çocukların uyum problemleri arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediği, hem gelişim hem de klinik psikologları tarafından oldukça araştırılan bir konu olmuştur. Çeşitli uyum problemleri yaşayan çocukların aileleri incelendiğinde, bu ailelerde evlilik çatışmalarının yaşandığı görülmüş ve bu çatışmaların çocukların davranış problemleri ile ilgili olabileceği düşünülmüştür (Campbell, March, Pierce, Ewing ve Szumowski, 1991).

Sistemik açıdan bakıldığında, çift alt sistemi ailenin işleyişi açısından çok önemlidir. Birçok araştırmacı evlilik çatışmasının çocuklar için önemli bir stres kaynağı olduğunu belirtmişlerdir. Cummings, Zahn-Waxler ve Radke-Yarrow (1981), iki yaşındaki çocukların bile anne babaları arasındaki öfkeli iletişimi gözlemlediklerinde huzursuzluk ve sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Başka bir araştırmada, çocukların, kendilerini kötü hissetmelerine neden olan 20 maddelik bir olaylar listesinde, anne babaları arasındaki çatışmayı, üçüncü en kötü olay olarak değerlendirdikleri bulunmuştur (Lewis, Siegel ve Lewis, 1984). Daha çarpıcı bir bulgu da, ergenlerin evlilik çatışmasını, boşanmadan daha olumsuz olarak değerlendirmeleridir (Mechanic ve Hansell, 1989).

Evlilik çatışması ve çocukların uyumu arasındaki ilişki, 1940'lı yıllardan beri araştırılmaktadır. Uyum genel bir kavram olup, çocuğun gösterdiği davranışların, duygu durumunun ve kendilik kavramının uygunluğu ve işlevselliği olarak tanımlanmaktadır (Grych ve Fincham, 1990). Batı literatüründeki birçok

çalışmada evlilik çatışması ve çocukların uyum problemleri arasında pozitif, orta düzeyde ve tutarlı bir ilişki bulunmuştur (Grych ve Fincham, 1990). Bu araştırmalarda ele alınan uyum problemleri düşük akademik performans (Long, Slater, Forehand ve Fauber, 1988; Lopez, Campbell ve Watkins, 1989), düşük benlik saygısı (Amato, 1986; Pawlak ve Klein, 1997), sosyal beceri eksikliği (Anupama, 2001; Rossman ve Rosenberg, 1992), zayıf arkadaşlık ilişkileri (Kitzman ve Cohen, 2003; Wiersen, Forehand ve McCombs, 1988), içyönelim ve dışyönelim problemleridir (Davies ve Windle, 1997; Harold ve Conger, 1997; Kerig, 1998).

Kültürel yapı, evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalarda göz önünde bulundurulması gereken önemli bir faktördür (Cummings ve Davies, 2002). Bu açıdan bakıldığında, sosyalleşme, ailesel değerler, çocuk yetiştirme tutumları ve geniş aile ile ilişkiler kültürden kültüre değişiklik gösterse de; mevcut literatür, farklı kültürlerde ve etnik gruplarda evlilik çatışması ve çocuklardaki uyum problemleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir (Bradford ve ark., 2003; Hart, Nelson, Robinson, Olsen ve McNeilly-Choque, 1998; Oltmanns, Broderick ve O'Leary, 1977; Tschann, Flores, Pasch ve Vanoss, 1999).

Toplumumuzda yakın dönemde yaşanan kültürel ve sosyal değişimler, evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki etkilerinin daha kapsamlı bir şekilde incelenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Türkiye'deki ailelerin büyük çoğunluğu çekirdek aile yapısına sahiptir (Timur, 1972). Evlilik çatışması da çekirdek

ailelerin karşılaştığı önemli problemlerden biridir. Ayrıca, endüstrileşme ve kentleşme, anne baba için stres yaratıcı faktörlerin sayısının ve çeşitliliğinin artması, aile destek ağlarının bozulması ve kültürel alışkanlıkların değişmesi gibi etkileri de beraberinde getirmektedir (Mocan-Aydın, 2000). Kentleşme ve çekirdek aile yaşantısı, evlilik çatışmasına maruz kalan çocuklar için koruyucu bir faktör olarak düşünebileceğimiz geniş aileden alınan sosyal desteği de azaltmaktadır. Daha da önemlisi, ülkemizde, son yıllarda boşanma oranlarında yükselme olsa bile, çeşitli ekonomik ve toplumsal değer yargılarına bağlı olarak boşanma çok tercih edilmemektedir. Buna bağlı olarak da, evlilik çatışmasının daha yoğun yaşanabileceği ve çocukları olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülebilir.

Her ne kadar bu konuda ülkemiz literatüründe pek fazla çalışma bulunmasa da, mevcut araştırmalarda evlilik çatışmasının Türk çocukları için de stres verici olduğu görülmektedir. Bu araştırmaların birinde, Şirvanlı-Özen (1998), evlilik çatışması ve boşanmanın çocukların uyum problemleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmanın bulguları, daha çok çatışma yaşayan anne babaların çocuklarının, daha az çatışma yaşayan anne babaların çocuklarına oranla, daha fazla uyum problemleri yaşadıklarını göstermiştir. Ayrıca, çatışmasız anne babaların çocuklarının, çatışmalı ve boşanmış anne babaların çocuklarına oranla çevrelerinden daha fazla sosyal destek algıladıkları görülmüştür. Türk örneğinde yapılan başka bir betimleyici çalışmada, çocukların, anne baba arasında geçen farklı yoğunluktaki çatışmalı ilişkileri gösteren resim kartlarına verdikleri tepkiler incelenmiştir. Çatışmalı etkileşimi gösteren kartlar karşısında araştırma-

ya katılan çocukların % 93'ü mutsuzluk, endişe ve korku duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, çatışmalı etkileşimi gösteren kartlarla ilgili olarak, kendileri böyle bir durumla karşılaştıklarında çatışmanın nedenini merak ettiklerini, olumsuz bir şey olacağından korktuklarını, ortamdan uzaklaşmak istediklerini, çatışmanın nedeninin kendileriyle ilgili olduğunu düşündüklerini ve anne babaya karşı olumsuz duygular hissettiklerini ifade etmişlerdir. Daha da önemlisi, bu çocukların % 83.61'i çatışmaya müdahale etmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir (Şendil, 1999).

Mevcut kuramsal bilgilere ve araştırma bulgularına bakıldığında, Türk çocuklarının evlilik çatışmasını nasıl algıladıkları ve bundan ne kadar etkilendiklerinin belirlenmesinin önemli kuramsal ve pratik faydalar sağlayacağı görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada geçerlik ve güvenilirliği test edilen ve benzeri değerlendirme araçlarının geliştirilmesi, çeviri, uyarlama ve standardizasyon yoluyla kullanıma kazandırılması önem taşımaktadır.

Evlilik araştırmalarında, değerlendirme için en sık başvurulan kişiler, eğitim almış gözlemciler ve eşlerdir. Fakat çocuklarla çalışan araştırmacılar için, farklı kaynaklardan elde edilen bilgiler çoğu zaman birbiriyle çelişebildiği için bunlardan hangisinin kullanılacağına karar vermek zor olmaktadır (Fincham, 1998). Bu araştırmacılar, anne babadan alınan ölçümlerin optimal ölçümler olmadığını, çünkü anne babanın çatışma olarak değerlendirmede bazı etkileşimlerin, çocuk tarafından çatışma olarak algılanabileceğini belirtmişlerdir (Emery ve O'Leary, 1984; Garthland ve Day, 1991; Grych, Seid ve Fincham, 1992). Benzer bir şekilde, çocuğun çatışma olarak

değerlendirmedeği bir etkileşimi, eşler çatışma olarak değerlendirebilmektedir (Fincham, 1998). Bunun sonucunda, yakın dönemdeki kuramsal ve görgül çalışmalar, çocuğun bakış açısının daha önemli olduğunu vurgulamaya başlamıştır (Cummings ve Davies, 2002). Bu çalışmalar, çocukların evlilik çatışması konusunda yaptıkları değerlendirmelerin, anne babaların değerlendirmelerine oranla, çocukların uyum problemlerini daha anlamlı bir şekilde yordadığını ortaya koymuştur (Dumka, Roosa ve Jackson, 1997; Grych ve ark., 1992). Nitekim çocuklarla ilgili olarak, stres ve başa çıkma konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında, stresli bir olayın çocuk üzerindeki etkisinin, en iyi çocuğun o olay ya da durumla ilgili algılarına ve yorumlarına bakılarak anlaşılabilirliği görülmektedir ki, bu da evlilik çatışması konusunda çocukların algı ve yorumlarını değerlendirmenin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır (Compas, 1987).

Çocukların evlilik çatışmasını algılaması, çocuğun anne babası arasındaki çatışmanın anlamını ve önemini değerlendirmesi şeklinde tanımlanabilir (Crockenberg ve Forgays, 1996). Evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen mevcut araştırmalara bakıldığında, evlilik çatışmasının en fazla değerlendirilen boyutlarının, çatışmanın sıklığı ve şiddeti olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalarda, sık yaşanan evlilik çatışmasının çocukları çatışmaya duyarlı hale getirdiği ve çocuklarda uyum problemleri görülme olasılığını arttırdığı bulunmuştur (Cummings ve ark., 1981; Fincham ve Osborne, 1993; Johnston, Gonzales ve Campbell, 1987; Smith, Berthelsen ve O'Connor, 1997; Wierson ve ark., 1988). Çatışmanın şiddeti ile ilgili olarak da, saldırganca

ifade edilen çatışmanın çocuklarda düşük benlik saygısı, içeyönelim ve dışayönelim problemleri ile ilgili olduğu görülmüştür (Martin ve Clements, 2002; O'Brien ve ark., 1997). Bu konuda ülkemizde yapılan bir çalışmada, Demir (1997), şiddet içeren evlilik çatışmasına tanık olan çocukların çevrelerindeki kişilere karşı saldırgan davranışlar gösterme eğiliminde olduğunu bulmuştur. Ayrıca, bu çocukların çatışmadan kendilerini sorumlu hissettikleri ve müdahale etmeye çalıştıkları görülmüştür.

Yakın dönemdeki çalışmalar evlilik çatışmasının sadece sıklık ve şiddet açısından değil, çok boyutlu olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Cummings ve Davies, 2002). Bunun sonucunda evlilik çatışmasının hangi boyutlarının çocuklarda daha çok gerginlik yarattığını belirlemek mümkün olacaktır (Grych ve ark., 1992). Çocukların evlilik çatışması konusundaki algılarını inceleyen yakın dönemdeki çalışmalar, nedensel atıflar, algılanan tehdit, kendini suçlama ve başa çıkabilme yeteneği gibi bazı değerlendirmelerin, çatışmanın çocuklar üzerindeki etkisini anlamada önemli olduğunu vurgulamışlardır (Grych ve Fincham, 1990; Grych, Harold ve Miles, 2003; Rossman ve Rosenberg, 1992). Çocukların anne babaları arasındaki çatışmanın nedenini kendileriymiş gibi algılamalarının, bu çatışmanın nedenlerinin kalıcı olduğunu düşünmelerinin, çatışma sırasında kendilerine yönelik tehdit algılamalarının ve bu durumla baş etme becerilerini yetersiz görmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu konuda çalışan araştırmacılardan Grych ve arkadaşları (1992), evlilik çatışmasını değerlendirmenin en iyi yolunun, çocukların çeşitli çatışma boyutları (sıklık, yoğunluk, çözüm ve içerik) konusundaki değerlendirmelerini ve çatışmada

kendilerine yönelik tehdit algılama, çatışmanın nedensel sürekliliği, başetmedeki yeterlilikleri ve çatışma için kendini suçlamaları gibi konulardaki algılarını belirlemek olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu amaçla, “Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği”ni (Children’s Perceptions of Interparental Conflict Scale) geliştirmişlerdir. Ülkemizde bugüne kadar yapılan çalışmalarda evlilik çatışmasını ölçmek üzere geliştirilmiş ölçme araçları olduğu halde (Hatipoğlu, 1993; Tezer, 1986; Zubaroglu, 1996) çocukların evlilik çatışması konusundaki algı ve değerlendirmelerini ölçen herhangi bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu bilgiler ışığında araştırmanın amacı, anne-baba arasındaki çatışmayı çok boyutlu olarak ve çocuğun bakış açısından ölçen, “Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği”ni Türk literatürüne kazandırmaktır. Bu amaçla bir geçerlik ve güvenirlik çalışması yürütülmüştür.

Yöntem

Örnekleme

Araştırmaya, 9-12 yaş grubundan 232 çocuk katılmıştır. Bu çocuklar, Ankara’daki üç ilköğretim okulunun üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı sınıflarından seçilmiştir. Örneklem seçilirken çocukların son altı ay içinde herhangi bir psikolojik yardım almamış olması ve öz anne babalarıyla yaşıyor olmaları kriterleri gözönünde bulundurulmuştur. Örneklem 116 kız ve 116 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Yaş ortalaması 10.4 olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Bilgi toplama formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir

ve çalışmaya katılan çocuğun yaşı, sınıfı, anne ve babasının yaşı, evlilik süresi, eğitim durumları, birlikte yaşayıp yaşamadıkları, çocuğun son altı ay içinde herhangi bir psikolojik yardım alıp almadığı gibi bilgileri içermektedir.

Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği (Children’s Perception of Interparental Conflict Scale). Ölçek, Grych ve arkadaşları (1992) tarafından çocukların anne babalarının evlilik çatışmaları konusundaki değerlendirmelerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu ölçek, çocukların yaşadığı uyum problemleriyle ilgili olduğu düşünülen çeşitli çatışma boyutları konusunda çocukların algılarını ölçmektedir. Ölçek, Grych ve Fincham’ın (1990), bilişsel-bağlamsal (cognitive-contextual framework) kuramına dayanılarak geliştirilmiştir. Bu bakış açısına göre, anne baba arasındaki sık, şiddetli, düşmanca, çözülmemiş ve çocukla ilgili olan çatışma çocuklar için önemli bir stres kaynağıdır. Bunun yanında, çocukların çatışma ile karşılaştıklarında yaptıkları bazı değerlendirmelerin çok önemli olduğu ifade edilmiştir. Bu değerlendirmeler, çatışmanın kendilerine ve anne babanın gelecekteki ilişkisine yönelik tehdit içerip içermediği, kendi başa çıkma becerilerinin yeterliliği ve kendini çatışmadan sorumlu tutma ve bu yüzden suçlamadır. Bütün bu varsayımlar sonunda, araştırmacılar, evlilik çatışmasını değerlendirmenin en iyi yolunun çocukların çeşitli çatışma boyutlarını (sıklık, yoğunluk, çözüm ve içerik) değerlendirmesi ve çatışmada kendilerine yönelik tehdit algılama, çatışmanın nedensel sürekliliği, başetmedeki yeterlilikleri ve çatışma için kendini suçlamaları ile ilgili algılarını belirlemek olduğunu ifade etmişlerdir. Bu amaçla, “Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeğini” (Children’s Perceptions

of Interparental Conflict Scale) geliştirmişlerdir. Bu ölçek dokuz ayrı boyutu; çatışmanın sıklık, yoğunluk, çözümlülük ve içeriği ile algılanan tehdit, başa çıkma yeterliliği, kendini suçlama, üçgenleşme (triangulation) ve nedensel sürekliliği, ölçmek üzere hazırlanmıştır. Araştırmacılar her bir boyut için iç tutarlılığı olan bir alt ölçek hazırlamışlardır. Bu dokuz boyut, faktör analizi sonucunda üç boyuta indirgenmiştir. Analiz sonucunda, çatışmanın sıklığı, yoğunluk ve çözümlülüğünü ölçen maddeler aynı faktör altında toplanmış ve “Çatışma Özellikleri” (Conflict Properties) olarak adlandırılmıştır. Bu alt ölçek, evlilik çatışmasının sıklığını, yoğunluğunu ve çözüme kavuşup kavuşmadığını ölçmektedir. Algılanan tehdit ve başa çıkma yeterliliği aynı faktör altında toplanmış ve “Tehdit” (Threat) alt ölçeği olarak adlandırılmıştır. Bu alt ölçek, çocukların anne babalarının tartışmasıyla ilgili olarak ne kadar tehdit hissettiklerini ve kendi başetme yeterlilikleriyle ilgili algılarını ölçmektedir. Son olarak, çatışmanın içeriği ve kendini suçlama maddeleri aynı faktör altında toplanmış ve “Kendini Suçlama” (Self-Blame) alt ölçeği olarak adlandırılmıştır. Bu alt ölçek, çocukların anne babaları arasındaki çatışmanın nedeninin kendileri olup olmadığı ile ilgili algılarını ve çatışma için kendilerini suçlayıp suçlamadıklarını ölçmektedir. Nedensel süreklilik (stability) ve üçgenleşme alt ölçekleri, özgün çalışmada, kullanılan iki örneklem grubunda tutarlı olarak aynı faktörde toplanmadığı için, ölçeğin son halinde yer almamıştır.

“Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği”, 9-12 yaş grubu için geliştirilmiştir. Ölçeği cevaplandırırken, çocuklardan her bir maddeyi “doğru”, “bazen/biraz doğru” ve “yanlış” şeklinde cevaplandırmaları istenmek-

tedir. Her bir boyuttaki yüksek puanlar çatışmanın olumsuz çeşitlerine ve çocukların olumsuz algılarına işaret etmektedir. Ölçek, hem anne babaları birlikte yaşayan, hem de anne babaları boşanmış veya ayrı yaşayan çocuklarla kullanılabilir. Ölçeğin özgün formu yüksek iç tutarlılığa sahiptir. Alt ölçeklerin alfa katsayıları .78 ve .90 arasında değişmektedir. Ölçek iki hafta arayla yapılan değerlendirmede test tekrar test güvenilirliğine sahiptir. “Çatışma özellikleri” alt ölçeğinin geçerliliği, anne babalardan elde edilen çatışma özellikleri değerlendirmeleriyle çocukların değerlendirmeleri arasındaki anlamlı korelasyonla ortaya konmuştur. “Tehdit” ve “Kendini Suçlama” alt ölçeklerinin geçerliliği, ölçeğin uygulanmasından iki ay sonra, çocukların, verilen çatışma hikayelerine gösterdikleri tepkilerle, ölçeğe verdikleri cevaplar arasında bulunan anlamlı ilişkiyle desteklenmiştir.

“Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği”, Türkçe’ye niteliksel yöntemlerden biri olan tek yönde çeviri tekniği kullanılarak çevrilmiştir (Savaşır, 1994). Ölçek en az yüksek lisans derecesi olan ve her iki dili de iyi bilen altı psikolog tarafından ayrı ayrı Türkçe’ye çevrilmiştir. Çevirinin tutarlılığını sağlamak için, altı farklı çeviri formu karşılaştırılmış, benzerlikler ve farklılıklar tanımlanmıştır. Bu karşılaştırmalarda, çeviriler içinde birbirinden çok farklı tanımlamalar olmadığı görülmüştür. Daha sonra, özgün maddeyi en iyi temsil ettiği düşünülen çeviriler seçilmiştir. Bu yapılırken, maddelerin, katılımcıların yaş gruplarına uygun olmasına da dikkat edilmiştir. Ayrıca, çevirinin son hali, bu yaş grubu çocuklarla deneyimi olan bir Türkçe öğretmeniyle birlikte gözden geçirilmiş ve onun önerileri de göz önünde bulundurulmuştur. Daha sonra bu

form, 9-12 yaş arası beş çocuğa uygulanmıştır. Bütün maddeler, yönergeler ve cevap kategorileri çocuklarla birlikte gözden geçirilmiş, her bir ifadenin ne anlama geldiği çocuklara sorulmuştur. Bu gözden geçirmeler sırasında, 9 yaş grubu çocuklarının bazı ifadeleri anlamakta güçlük çektikleri görülmüştür. Örneğin, ölçeğin özgün formunda “hardly ever” karşılığı olarak kullanılan “nadir” kelimesi “çok az” şeklinde değiştirildiğinde, çocukların daha rahat anladığı görülmüştür. “Sort of true” karşılığı kullanılan “kısmen doğru” tanımlaması daha sonra “bazen/biraz doğru” şeklinde değiştirilmiştir. Benzer şekilde, bazı ölçek maddelerinde de sorunlar olduğu görülmüştür. Örneğin; “When my parents argue, I can do something to make myself feel better” cümlesi, başlangıçta “Anne babam tartıştıklarında ben kendimi iyi hissetmek için birşeyler yapabilirim” şeklinde kullanılmış ama çocuklarla yapılan gözden geçirmelerde daha uzun ve açıklayıcı bir cümleye ihtiyaç duyulmuştur. Eski ifade yerine “Anne babam tartıştıklarında ben kendimi kötü hissederim ama daha iyi hissetmek için birşeyler yapabilirim” cümlesi kullanılmıştır. Benzer bir iyileştirme, bu maddenin olumsuz formu için de yapılmıştır. Ayrıca, “My parents have arguments because they don’t know how to get along” cümlesindeki “get along” kelimesinin karşılığı olarak kullanılan “geçinmek” kelimesi küçük çocuklar tarafından ekonomik yaşantı, ekonomik geçim olarak algılandığı için, bu cümle “Anne babam iki insan birlikte nasıl yaşar bilmedikleri için tartışır” şeklinde ifade edilmiştir. Bir başka madde olan “Anne babamın tartışma nedenleri hiç değişmez” cümlesini anlamada küçük yaş grubundaki çocukların güçlük yaşadığı görülmüş ve bunun yerine “anne-babamın tartışma nedenleri hep aynıdır” ifadesi kullanılmış-

tir. Son olarak, ölçeğin adında yer alan “interparental conflict” kavramı, ölçekteki ifadelerin sadece anne baba rolündeki çatışmaları değil, genel anlamda evlilikte yaşanan çatışmaları yansıttığı düşünüldüğünden, “evlilik çatışması” olarak kullanılmıştır.

Çocuklarla birlikte yapılan gözden geçirmelerden sonra, problemlili ölçek maddeleri tekrar yazılmış ve ölçeğin son hali 9 ve 12 yaşlarında iki çocuğa uygulanmıştır. Bu uygulamalar sırasında, çocukların maddeleri anlamada ve cevap vermede herhangi bir güçlük yaşamadıkları görülmüştür. Çevirinin uygunluğu bu yöntemlerle test edildikten sonra, ölçek 232 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır.

Çeviri ve uygulama aşamasından sonra, “Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği”nin Türkçe versiyonunun psikometrik özelliklerini belirlemek amacıyla bir geçerlik ve güvenirlik çalışması yürütülmüştür.

İşlem

Milli Eğitim Bakanlığı ve okul yönetimlerinden gerekli izinler alındıktan sonra, okullardaki rehber öğretmenler yardımıyla üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı sınıflar belirlenmiş ve her bir düzeyden birer sınıf seçilmiştir. Seçilen öğrencilerin anne babalarına araştırmanın amacını, uygulama biçimini anlatan ve katılım izni istenen bir mektup gönderilmiştir. Çalışmaya katılmayı isteyen veliler mektuba ek olarak gönderilen demografik bilgi formunu doldurmuşlardır. Mektuba olumlu cevap veren ailelerin çocuklarına “Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği” araştırmacı tarafından, sınıflarda toplu halde uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden 49 kişilik bir alt gruba, test tekrar test güvenirliği

için iki hafta sonra aynı ölçek tekrar uygulanmıştır. Bu alt örneklem, uygulama yapılan okulların bir tanesinden seçilmiş, üçüncü ve altıncı sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Bu grupta 27 erkek ve 22 kız öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin 30'u üçüncü sınıf, 19'u altıncı sınıf öğrencisidir.

Bulgular

Bu bölümde öncelikle örneklemin demografik özelliklerinden bahsedilecek ve daha sonra “Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği”nin faktör yapısı ve güvenilirliği ele alınacaktır.

Betimsel İstatikler

Çalışmaya öz anne babalarıyla birlikte yaşayan ve son altı ay içerisinde herhangi bir psikolojik yardım almayan çocuklar dahil edilmiştir. 232 katılımcının 116'sı (% 50) kız, 116'sı (% 50) erkektir. Çalışmaya katılan çocukların 80'i üçüncü sınıf, 50'si dördüncü sınıf, 42'si beşinci sınıf ve 60'ı altıncı sınıf öğrencisidir. Çocukların yaş ortalaması 10.4, annelerin 35, babaların yaş ortalaması ise 39 olarak bulunmuştur. Ortalama anne eğitimi (yıl olarak) 10.5, ortalama baba eğitimi (yıl olarak) 11.5'tir. Ortalama evlilik süresi 14.4 yıl, ortalama kardeş sayısı 2 olarak bulunmuştur.

Faktör Geçerliliği

Faktör analizi sonucunda özdeğerleri 1'den büyük olan 15 faktör bulunmuştur. Özdeğerlerin grafik dağılımı incelendiğinde, 3 faktörün yeterli olacağı görülmüş ve orijinal ölçekte olduğu gibi 3 faktörlü ve varimaks rotasyonlu çözüm tercih edilmiştir. Tablo 1'de görüldüğü gibi, “Çatışma özellikleri”, “Tehdit” ve “Ken-

dini Suçlama” olarak adlandırılan faktörler 7.90, 3.79 ve 3.07'lik özdeğerlere sahiptir ve bu üç faktör varyansın % 30.1'ini açıklamaktadır.

Faktör analizi sonucunda, birçok ölçek maddesi, özgün çalışmadakine benzer sonuçlar göstermiştir. 28, 39, 27, 31, 43, 46, 10, 12, 36, 14, 35, 11, 47, 2, 38, 30, 19, 9, 1, 18, 4, 22, 44, 21 ve 23. maddeler, Çatışma özellikleri faktörü altında toplanmıştır. Bu maddelerden 11, 21, 30 ve 47. maddeler, özgün ölçeğin ilk formunda Süreklilik alt ölçeğine aittir. Özgün çalışmada, bu maddeler, kullanılan iki örneklem grubunda aynı faktör altında toplanmadığı için ölçekten çıkarılmıştır. Bu nedenle, ölçeğin özgün yapısını göz önünde bulundurmak için, bu maddeler Türkçe formdan da çıkarılmıştır. Bunun dışında 22, 44 ve 31. maddeler iki ayrı faktörde de yüklemeleri olduğu için ölçekten çıkarılmıştır. Ayrıca 23. maddenin bu faktördeki yükü .30'un altında olduğu için bu madde de ölçeğin son halinde kullanılmamıştır. Tüm bunların sonucunda, Çatışma özellikleri alt ölçeğinin alfa katsayısı .84 ve ortalama düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu .45 olarak bulunmuştur.

24, 6, 13, 40, 15, 33, 45, 49, 32, ve 5. maddeler Tehdit faktörü altında toplanmıştır. 5. maddenin yükü .30'un altında olduğu için bu madde de ölçekte yer almamıştır. Sonuç olarak, bu altölçeğin alfa katsayısı .78 ve ortalama düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu .46 olarak bulunmuştur.

20, 29, 37, 41, 48, 8, 17, 16, 26, 42, 3, 34 ve 25. maddeler Kendini suçlama faktörü altında toplanmıştır. Bu maddelerden 16, 25, 34 ve 42 numaralı maddeler Üçgenleşme alt ölçe-

Tablo 1

Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği'nin Son Formunun Varimaks Rotasyonu Sonrası Faktör Örüntüsü

Madde/Madde no	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
Anne-babamın tartıştıklarını hiç görmedim (1)*	.39	.03	.09
Anne-babam benim bildiğimin farkında değiller ama onlar çok tartışılar (9)	.40	.19	.15
Anne-babam yanlarında ben olsam bile birbirlerine sık sık kötü davranırlar (14)	.54	.24	.05
Anne-babamı sık sık tartışırken görürüm (18)	.35	.12	.10
Anne-babam çok az tartışılar (27)*	.62	.06	.11
Anne-babam evde sıkça birbirlerinden şikayet ederler (35)	.52	.13	.22
Anne-babam tartışırken çıldırmiş gibi olurlar (4)	.30	.26	.12
Anne-babam bir anlaşmazlıkları olduğunda sakince konuşurlar (12)*	.58	.09	.07
Anne-babam tartışırken çok az bağırırlar (36)*	.57	.08	.04
Anne-babam tartışırken birşeyler kırar veya fırlatırlar (38)	.41	.07	.09
Anne-babam tartışırken birbirlerini itip kakarlar (43)	.60	.22	.09
Anne-babam tartıştıklarında genellikle sorunu çözerler (2)*	.42	.03	.07
Anne-babamın, tartışmaları bittikten sonra bile birbirlerine olan kızgınlıkları devam eder (10)	.58	.17	.11
Anne-babam bir konu hakkında anlaşamadıklarında genellikle bir çözüm bulurlar (19)*	.40	.11	.19
Anne-babam tartıştıklarında genellikle hemen barışırlar (28)*	.68	.03	.00
Anne-babam tartışmaları bittikten sonra birbirlerine arkadaşça davranırlar (39)*	.65	.03	.04
Anne-babam tartışmaları bittikten sonra birbirlerine kötü davranmaya devam ederler (46)	.59	.15	.04
Anne-babam tartıştıklarında korkarım (6)	.10	.66	.06
Anne-babam tartıştıklarında bana ne olacak diye endişelenirim (15)	.04	.60	.15
Anne-babam tartıştıklarında kötü birşey olacak diye korkarım (24)	.15	.72	.03
Anne-babam tartıştıklarında ikisinden birine bir zarar gelecek diye korkarım (33)	.11	.58	.04
Anne-babam tartıştıklarında bana da bağıracaklarından korkarım (40)	.10	.63	.13
Anne-babam tartıştıklarında boşanabilirler diye korkarım (45)	.16	.50	.00
Anne-babam tartıştıklarında ne yapacağımı bilemem (13)	.08	.64	.05
Anne-babam tartıştıklarında onları durdurmak için hiçbirşey yapamam (32)	.27	.35	.11
Anne-babam tartışırken benim söylediğim hiçbirşeyi dinlemezler (49)	.16	.36	.03
Anne-babam sık sık benim okulda yaptıklarım yüzünden tartışılar (3)	.09	.01	.38
Anne-babamın tartışmaları genellikle benim daha önce yaptığım birşeyle ilgilidir (20)	.04	.11	.67
Anne-babam genellikle benim yaptığım şeyler yüzünden tartışılar (29)	.08	.11	.63
Anne-babam sık sık ben yanlış birşey yaptığımda tartışmaya başlarlar (37)	.05	.17	.62
Anne-babamın tartışmaları benim suçum değil (8)*	.01	.04	.57
Anne-babamın tartışmaları genellikle benim suçumdur (17)	.11	.16	.54
Anne-babam tartıştıklarında, söylemeseler bile suçlu benim (26)	.00	.07	.49
Anne-babam tartıştıklarında beni suçlarlar (41)	.20	.15	.61
Anne-babamın tartışmaları genellikle benim hatam değildir (48)*	.05	.06	.59
Özdeğerler (eigenvalues)	7.90	3.79	3.06
Varyans yüzdeleri	16.1	7.7	6.03
Alfa Katsayısı	.84	.78	.77
Ortalama düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları	.45	.46	.44

*Ters yüklü maddeler

ğine ait olduğu için ölçeğin son formundan çıkarılmıştır. Bu faktörün alfa katsayısı .77 ve ortalama düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu .44 'dür.

Özet olarak, bu çalışmada da faktör analizi sonucunda toplam 35 maddeden oluşan, 3 altölçek elde edilmiş ve bunlar özgün çalışmada olduğu gibi Çatışma Özellikleri, Tehdit ve Kendini Suçlama olarak adlandırılmıştır.

Güvenirlilik

Ölçeğin güvenirliliği iki teknikte test edilmiştir. Bunlar iç tutarlılık ve test tekrar test güvenirliliğidir. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek için alfa katsayıları hesaplanmıştır ve bu katsayılar Çatışma özellikleri, Tehdit ve Kendini suçlama alt ölçekleri için sırasıyla .84, .78 ve .77 olarak bulunmuştur.

Test tekrar test tekniği ile üç faktörün zaman içerisindeki tutarlılığına bakılmıştır. Bu amaçla, 49 kişilik bir alt örneklem seçilmiş ve Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Bu katsayılar, Çatışma özellikleri faktörü için .88, Tehdit faktörü için .77 ve Kendini suçlama faktörü için .77 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, Çocukların Evlilik Çatışmasını Algısı Ölçeği'nin Türkçe versiyonunun iç tutarlılığı ve sürekliliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Tartışma

Çatışma her evliliğin kaçınılmaz ve normal bir parçasıdır. Farklı çatışma tarzlarının çocuklar üzerinde farklı etkileri olduğu bilinmektedir. Bazı çatışma tarzları yapıcı iken, bazıları çocuklar için olumsuz olabilmektedir (Fincham, 1998). Cummings ve Davies (2002), olumsuz çatışma tarzlarının çocukların

anne baba-çocuk, anne baba arasında ve üçlü (anne baba-çocuk) ilişkilerle ilgili olumsuz temsiller oluşturmalarına neden olduğunu belirtmiştir.

Evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini inceleyen araştırmacılar, bu etkinin hem direk hem de dolaylı yollarla ortaya çıktığını savunmuşlardır. Dolaylı etkileri savunan araştırmacılar, çatışmanın çocukları, anne baba-çocuk ilişkisinin kalitesini bozarak ve anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarını değiştirerek etkilediğini savunmuşlardır (Almedia, Wethington ve Chandler, 1999; Harrist ve Ainslie, 1998; Kerig, Cowan ve Cowan, 1993; Ketzetis, Ryan ve Adams, 1998; Kitzmann, 2000). Bu konuda ülkemizde yapılan bir çalışmada, şiddete maruz kalan annelerin bu duruma tanık olan çocuklarını sakinleştirmeye çalışmadığı, daha da önemlisi çocuklarına daha saldırgan davranmaya başladıkları görülmüştür (Demir, 1997).

Evlilik çatışmasının doğrudan etkilerini inceleyen araştırmacılar, bu etkilerin, çocukların çeşitli olumsuz çatışma davranışlarını model alması (Cummings, Iannotti ve Zahn-Waxler, 1985; Kline, Johnston ve Tschann, 1991; Smith, Berthelsen ve O'Connor, 1997) ve çatışmanın kendisinin çocuklar için bir stres kaynağı oluşturması (Emery, Fincham ve Cummings, 1992; Grych ve Fincham, 1990; Harold, Fincham, Osborne ve Conger, 1997) yoluyla ortaya çıktığını vurgulamışlardır. Çatışmanın doğrudan etkilerini inceleyen yakın dönemdeki çalışmalarda çocukların çatışma ile ilgili yorumlarının önemi ortaya konmuştur (Grych, Fincham, Jouriles ve McDonald, 2000; O'Brien ve Chin, 1998). Davies ve Cummings (1998), çocukların anne babaları

arasındaki çatışmaya tanık olduklarında, bu durumun kendileri ve aileleri için ne anlama geldiği konusunda yorumlar yaptıklarını ve bu yorumların da çocukların evlilik çatışmasına gösterdikleri tepkileri belirlediğini ifade etmişlerdir. Literatürdeki daha önemli bir bulgu da, çocukların belirli yorumları sürekli yapmalarının uyum problemlerinin gelişimiyle ilişkili olduğudur (Grych, Harold ve Miles, 2003; Harold ve Conger, 1997; Kerig, 1998; Rossman ve Rosenberg, 1992). Çocukların çatışmanın nedenini kendileri olarak algılamalarının, çatışmadan dolayı sorumluluk, suçluluk hissedip müdahale etmeye çalışmalarının ve çatışmadan dolayı kendileri ve anne babalarının ilişkisinin geleceği konusunda tehdit hissetmelerinin kendine olan güvenlerinde azalma, depresyon ve kaygı gibi problemlerle ilişkili olduğu bulunmuştur (Grych ve Fincham, 1993; Grych ve ark., 2003).

Bu çalışmada, çocuklarda uyum problemleriyle ilgili olduğu düşünülen çeşitli çatışma boyutları ile ilgili çocukların algılarını ölçen Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, titiz bir çeviri çalışması yapılmıştır. Faktör analizi sonuçları ölçeğin Türkçe çevirisinde elde edilen temel faktörlerin özgün çalışmadakine benzer olduğunu göstermektedir. Buna göre ölçek üç faktörlü bir yapıya sahiptir. Faktör yapılarının benzer olması, ölçeğin Türkçe versiyonunun yapı geçerliliğine sahip olduğuna işaret etmektedir. Bu sonuca göre, Batı'da geliştirilmiş kavramlar olan çatışma özellikleri, tehdit ve kendini suçlamanın Türk çocukları tarafından da anlamlı bir şekilde ayırt edilebilen kavramlar olduğu söylenebilir. Alfa katsayıları ölçeğin iç tutarlılığının yeterli düzeyde olduğunu

ve test tekrar test korelasyonları da ölçeğin uygun bir tutarlılığa sahip olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar, çocukların evlilik çatışmasını algılamalarının bu ölçekle benzer bir şekilde kavramsallaştırılıp, ölçülebileceğini göstermektedir.

Psikoloji araştırmalarında ölçek kullanımı oldukça önemlidir. Ülkemizde geçerliliği ve güvenilirliği belirlenmiş ölçme araçlarının yeterli sayıda olmaması, bu konuda yapılacak çalışmaların önemini arttırmaktadır. Ülkemizde çocukların evlilik çatışması ile ilgili değerlendirmelerini ölçen başka bir ölçek bulunmaması nedeniyle, çalışmanın bu konuda önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Çocukların evlilik çatışmasına verdikleri tepkiler, karmaşık ve çok boyutludur. Çatışmanın ve çocukların çatışma ile ilgili değerlendirmelerinin çok boyutlu olarak ele alınması, evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki etkilerini belirlemede oldukça yararlı olacaktır. Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği, 9-12 yaşlar arası çocuklar için geliştirilmiştir. Nispeten geniş sayılabilecek bu yaş aralığı ile yapılacak uygulamalar, bu dönemdeki gelişimsel değişimleri görmek açısından faydalı olabilir.

Bu ölçekle yapılacak araştırmaların alana birçok açıdan katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. İlk olarak, ülkemizdeki eşler arası çatışmanın çocuklar üzerindeki psikolojik etkileri konusundaki sınırlı bilginin gelişmesine zemin hazırlayacaktır. Ayrıca, anne babaların çatışmanın çocukları üzerindeki olumsuz etkileri konusunda bilinçlendirilmelerinin sağlanmasına yardımcı olması ölçeğin pratik yararını oluşturacaktır. Olası ailesel risklerin bilinmesi,

çok boyutlu anne baba eğitimi programlarının geliştirilmesine ve bu programlarda evlilik çatışmasının çocuklar üzerindeki etkileri konusunda daha doğru bilgilerin yer almasına yardımcı olabilir. Evlilik ilişkisinin çocukları olumsuz etkileyen yönlerinin iyileştirilmesi evlilik veya aile terapileri için önemli konulardır.

Kültürümüzde, evlilik çatışması ile ilgili birtakım yanlış inançlar olduğu gözlenmektedir. Genellikle çatışma kaçınılması gereken olumsuz bir durum olarak görülmekte, çatışmasız evliliklerin daha sağlıklı olduğu düşünülmektedir. Çocuklarla ilişkisine bakıldığında, anne babalar çocukların önünde tartışılması gerektiğini düşünebilmektedirler. Bu tip yanlış bilgilendirilme ve inançların değiştirilmesi mesleğimizin koruyucu yönünü ön plana çıkarmaktadır. Çatışmanın birçok farklı şekilde ifade edilebileceğinin bilinmesi ve çocuklarda stres yaratan boyutların neler olduğunun belirlenmesi önemlidir. Bu boyutlar bilinirse, anne baba arasındaki çatışmalar çocuklar için daha olumlu bir deneyim haline getirilebilir (Cummings ve Davies, 2002). Saldırgan olmayan, bir sonuca bağlanan çatışmalar çocuklara sağlıklı, etkili problem çözme becerilerinin kazandırılmasında model olabilir ve sağlıklı başetme becerileri geliştirmelerine yardımcı olabilir (Grych ve ark., 1992). Bunun yanı sıra, çocukların evlilik çatışması konusundaki yorumlarının bilinmesi, çocuğun çatışmaya verdiği bilişsel ve davranışsal tepkilere yönelik müdahalelerin geliştirilmesi ve bu şekilde olumsuz sonuçların önlenmesi açısından da önem taşımaktadır.

Sonuç

Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması so-

nucunda psikometrik özelliklerinin araştırma ve uygulama alanında kullanıma uygun olduğu görülmüştür. Türkçe formunun faktör yapısına bakıldığında çatışma özellikleri, tehdit ve kendini suçlama boyutlarının kullanılan örnekleme anlamlı bir şekilde ayırt edilebilen kavramlar olduğu görülmüştür.

Bu çalışma klinik düzeyde problemi olmayan çocuklarla yürütülmüştür. Bundan sonraki çalışmalarda, evlilik çatışmasını algılama kavramı klinik düzeyde sorun yaşayan, boşanmış veya ayrı yaşayan anne babaların çocukları gibi değişik örneklem grupları üzerinde test edilmelidir. Farklı örneklemlerden gelen çocukların algılarında farklılıklar olup olmadığının belirlenmesinin önemli doğurguları olabilir. Bulunması olası farklılıklar farklı aile yapılarının işlevselliği konusunda bilgi verebilir.

Kaynaklar

- Almeida, A.M., Wethington, E., & Chandler, A.L. (1999). Daily transmission of tensions between marital dyads and parent-child dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 49-61.
- Amato, P.R. (1986). Marital conflict, parent-child relationship and child self-esteem. *Family Relations*, 35, 403-410.
- Anupama, J. (2001). Parents' and children's perceptions of interparental conflict resolution on children's social skills. *Psychological Reports*, 88 (3), 943-947.
- Bradford, K., Barber, B.K., Olsen, J.A., Maughan, S.L., Erickson, L.D., Ward, D., & Stolz, H.E. (2003). A multi-national study of interparental conflict, parenting and adolescent functioning: South Africa, Bangladesh, China, India, Bosnia, Germany, Paletsine, Colombia and the United States. *Marriage and Family Review*, 35 (3/4), 107-138.
- Campbell, S.B., March, C.L., Pierce, E.W., Ewing, L.J., & Szumowski, E.K. (1991). Hard-to-manage preschool boys: Family context and the stability of externalizing behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 19 (3), 301-318.

- Hatipoğlu, Z. (1993). *The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbands and wives*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Johnston, J.R., Gonzales, R., & Campbell, L.E.G. (1987). Ongoing postdivorce conflict and child disturbance. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 15 (4), 493-509.
- Kerig, P.K. (1998). Moderators and mediators of the effects of interparental conflict on children's adjustment. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26 (3), 199-212.
- Kerig, P.K., Cowan, P.A., & Cowan, C.P. (1993). Marital quality and gender differences in parent-child interaction. *Developmental Psychology*, 29 (6), 931-939.
- Ketzetziş, M., Ryan, B.A., & Adams, G.R. (1998). Family process, parent-child interactions and child characteristics influencing school-based social adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 374-387.
- Kitzmann, K.M. (2000). Effects of marital conflict on subsequent triadic family interactions and parenting. *Developmental Psychology*, 36, 3-13.
- Kitzmann, K.M., & Cohen, R. (2003). Parents' versus children's perceptions of interparental conflict as predictors of children's friendship quality. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20 (5), 689-701.
- Kline, M., Johnston, J.R., & Tschann, J.M. (1991). The long shadow of marital conflict: A model of children's post-divorce adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 297-309.
- Lewis, C.E., Siegel, J.M., & Lewis, M.A. (1984). Feeling bad: Exploring sources of distress among pre-adolescent children. *American Journal of Public Health*, 74 (2), 117-122.
- Long, N., Slater, E., Forehand, R., & Fauber, R. (1988). Continued high or reduced interparental conflict following divorce: Relation to young adolescent adjustment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56 (3), 467-469.
- Lopez, F.G., Campbell, V.L., & Watkins, C.E. (1989). Effects of marital conflict and family coalition patterns on college student adjustment. *Journal of College Student Development*, 30, 46-52.
- Martin, S.E., & Clements, M.L. (2002). Young children's responding to interparental conflict: Associations with marital aggression and child adjustment. *Journal of Child and Family Studies*, 11 (2), 231-245.
- Mechanic, D., & Hansell, S. (1989). Divorce, family conflict and adolescents' well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 30, 105-116.
- Mocan-Aydm, G. (2000). Western models of counseling and psychotherapy within Turkey: Crossing cultural boundaries. *The Counseling Psychologist*, 28 (2), 281-298.
- O'Brien, M., Bahadur, M.A., Gee, C., Balto, K., & Erber, S. (1997). Child exposure to marital conflict and child coping responses as predictors of child adjustment. *Cognitive Therapy and Research*, 21 (1), 39-59.
- O'Brien, M., & Chin, C. (1998). The relationship between children's reported exposure to interparental conflict and memory biases. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24 (6), 647-657.
- Oltmanns, T.F., Broderick, J.E., & O'Leary, K.D. (1977). Marital adjustment and the efficacy of behavior therapy with children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 45 (5), 724-729.
- Pawlak, J.L., & Klein, H.A. (1997). Parental conflict and self-esteem: The rest of the story. *The Journal of Genetic Psychology*, 158 (3), 303-313.
- Rossmann, B.B.R., & Rosenberg, M.S. (1992). Family stress and functioning in children: The moderating effects of children's beliefs about their control over parental conflict. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 33 (4), 699-715.
- Savaşır, I. (1994). Ölçek uyarlamasındaki sorunlar ve bazı çözüm yolları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (33), 27-32.
- Smith, J., Berthelsen, D., & O'Connor, I. (1997). Child adjustment in high conflict families. *Child: Care, Health and Development*, 23 (2), 113-133.
- Şendil, G. (1999). *Çocukların anne babanın evlilik çatışmasını algılayışı*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi.

- Compas, B.E. (1987). Coping with stress during childhood and adolescence. *Psychological Bulletin*, 101 (3), 393-403.
- Crockenberg, S., & Forgays, D.K. (1996). The role of emotion in children's understanding and emotional reactions to marital conflict. *Merrill-Palmer Quarterly*, 42 (1), 22-47.
- Cummings, E.M., & Davies, P.T. (2002). Effects of marital conflict on children: Recent advances and emerging themes in process-oriented research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43 (1), 31-63.
- Cummings, E.M., Iannotti, J.R., & Zahn-Waxler, C. (1985). Influence of conflict between adults on the emotions and aggression of young children. *Developmental Psychology*, 21 (3), 495-507.
- Cummings, E.M., Zahn-Waxler, C., & Radke-Yarrow, M. (1981). Young children's responses to expressions of anger and affection by others in the family. *Child Development*, 52, 1274-1282.
- Davies, P.T., & Cummings, E.M. (1998). Exploring children's emotional security as a mediator of the link between marital relations and child adjustment. *Child Development*, 69 (1), 124-129.
- Davies, P.T., & Windle, M. (1997). Gender specific pathways between maternal depressive symptoms, family discord and adolescent adjustment. *Developmental Psychology*, 33 (4), 657-668.
- Demir, S. (1997). *Aile içi şiddetin çocuk açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Dumka, L.E., Roosa, M.W., & Jackson, K.M. (1997). Risk, conflict, mothers' parenting and children's adjustment in low-income, Mexican immigrant and Mexican American families. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 309-323.
- Emery, R.E., Fincham, F.D., & Cummings, E.M. (1992). Parenting in context: Systemic thinking about parental conflict and its influence on children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60 (6), 909-912.
- Emery, R.E., & O'Leary, K.D. (1984). Marital discord and child behavior problems in a nonclinic sample. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 12 (3), 411-420.
- Fincham, F.D. (1998). Child development and marital relationships. *Child Development*, 69 (2), 543-574.
- Fincham, F.D., & Osborne, L.N. (1993). Marital conflict and children: Retrospect and prospect. *Clinical Psychology Review*, 13, 75-78.
- Garthland, H.J. & Day, H.D. (1991). Parental conflict and male adolescent problem behavior. *Journal of Genetic Psychology*, 153 (2), 201-209.
- Grych, J.H., & Fincham, F.D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108 (2), 267-290.
- Grych, J.H., & Fincham, F.D. (1993). Children's appraisals of marital conflict: Initial investigations of the cognitive-contextual framework. *Child Development*, 64, 215-230.
- Grych J.H., Fincham F.D., Jouriles, E.N., & McDonald, R. (2000). Interparental conflict and child adjustment: Testing the mediational role of appraisals in the cognitive-contextual framework. *Child Development*, 71, 1648-1661.
- Grych, J.H., Harold, G.T., & Miles, C.J. (2003). A prospective investigation of appraisals as mediators of the link between interparental conflict and child adjustment. *Child Development*, 74 (4), 1176-1194.
- Grych, J.H., Seid, M., & Fincham, F.D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective: The children's perception of interparental conflict scale. *Child Development*, 63, 558-572.
- Harold, G.T., & Conger, R.D. (1997). Marital conflict and adolescent distress: The role of adolescent awareness. *Child Development*, 68 (2), 333-350.
- Harold, G.T., Fincham, F.D., Osborne, L.N., & Conger, R.D. (1997). Mom and dad are at it again: Adolescent perceptions of marital conflict and adolescent psychological distress. *Developmental Psychology*, 33 (2), 333-350.
- Harrist, A.W., & Ainslie, R.C. (1998). Marital discord and child behavior problems. *Journal of Family Issues*, 19 (2), 140-164.
- Hart, C.H., Nelson, D.A., Robinson, C.C., Olsen, S.F., & McNeilly-Choque, K. (1998). Overt and relational aggression in Russian nursery-school-age children: Parenting style and marital linkages. *Developmental Psychology*, 34 (4), 687-697.

- Şırvanlı-Özen, D. (1998). *Eşler arası çatışma ve boşanmanın farklı yaş ve cinsiyetteki çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Tezer, E. (1986). *Evlü eşler arasındaki çatışma davranışları: Algılama ve doyum*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Timur, S. (1972). *Türkiye’de aile yapısı*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Tschann, J.M., Flores, E., Pasch, L.A., & Vanoss, M.B. (1999). Assessing interparental conflict : Reports of parents and adolescents in European American and Mexican American families. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 269-283.
- Wierson, M., Forehand, R., & McCombs, A. (1988). The relationship of early adolescent functioning to parent-reported and adolescent-perceived interparental conflict. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 16 (6), 707-718.
- Zubaroglu, S. (1996). *Styles of communication and conflict resolution among parental couples in Turkey*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi.